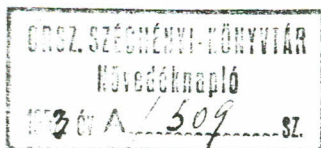

MB
14047

N. M. 53/1952

BESZÉLŐ KÉPEK

SEJTENKÍVÜLI ÉLET
BIZONYÍTÉKAI

Kiadja
a Népművelési Minisztérium,
a Természettudományi Társulat közreműködésével

A film készült
a Magyar Fotó Dia-Osztályán
Budapest, 1953

Tanácsadás a Diafilm vetítéshez

1. Az előadás előtt a szöveg felolvasását okvetlen gyakoroljuk (tagoltan olvassunk és ne hadarjunk).
2. Ha módunkban van és a tárgy természete megengedi, kívánatos, hogy ne egy személy, hanem váltakozva ketten olvassák fel a szöveget. Az egyik kép szövegét az egyik, a másik kép szövegét a másik felolvasó mondja el.
3. Szövegrész utolsó szavánál a felolvasó koppantson és a következő kép fordítása csak ezután történjék.
4. A vetített szöveget is olvassuk fel.
5. A vetítógép kezeléséhez útmutatást nyújt a technikai „Útmutató”.

Felelős kiadó: a Művelt Nép Könyvkiadó igazgatója

Megjelent 3000 példányban

Sejtenkívvüli élet bizonyítékai

1. Lepesinszkája, a nagy biológus, több, mint félévszázad óta a munkásmozgalom harcos tagja. 1951-ben Sztálin-díjat kapott a sejttan területén végzett kísérleteinek eredményeiért. Felfedezésének jelentőségét csak úgy érthetjük meg, ha a sejtkutatást, a sejt szerkezetét, szaporodását nagy vonalakban megismerjük.
2. Az ember, az állat és a növény teste kb. felerészben apró, csak mikroszkóppal látható sejtekből épül fel. A sejt vázlatos képén felismerjük legfontosabb alkatrészeit: a sejt **testét** (protoplazma), melyet a **sejtfal** (sejthártya) vesz körül és a **sejtmagot**. A sejtmag közelében van a sejtközpont, melynek fontos szerepe van a sejt szaporodásában.
3. Az állati test sejtjei alakjukban igen különbözőek. A balszélső ábrán látható idegsejt nyúlványai fához hasonlóak. Ilyen elágazások nyúlnak szét testünkben mindenfelé és viszik ki a mozgató ingert az agy felől. A többi sejtek is működésüknek megfelelően alakultak. A csillószőrös sejt (középen fent) csillói a légcsőből kisodorják a levegőből belekerülő port. Az izomsejt (jobbszáron) hosszúkás, az izom összehúzódása az izomsejtek megrövidülésének, azaz összehúzódásának következménye. Más-más alakú a pete a kötőszöveti és a pigmentsejt is (utóbbi festéket tartalmaz). Minden különbözőség mellett e sejtek hasonló felépítésűek, mert sejtmagvuk, sejthártyájuk, sejtestük van.
4. Egynemű, hasonló működésű sejtek szövetet alkotnak. Ez itt például a bőr keresztmetszete. A hámszövetet egymáshoz igen hasonló sejtek nagy tömege alkotja. (Középső réteg.) Az alsó réteg a rostos kötőszövet, a felső réteg: elhalt, elszarusodott sejtek tömege.
5. A sejt növekedésének bizonyos fokán szaporodni kezd. Két szaporodási módot ismertek el Lepesinszkája előtt. Az egyik sejt szaporodási mód a közvetlen sejtosztódás. A mag és a sejtest egyszerre befűződik, széthúzódik, elvékonyodik, kettészakad és így osztódik két sejté az anyasejt.

6. Az előbb látott sejtosztódást vázlatosan ábrázoltuk. A sejt alakjai különbözők, alakjukat lényegében osztódásuk után is megőrzik. Itt az idegsejt osztódást látjuk.
7. A másik a fonalas osztódás, melynek menete a következő: az 1-gyel jelzett a nyugvó sejt. A sejtközponthoz kétféleképpen oszlik, mint a 2. ábrán láthatjuk — és a sejtmag fonalakra (kromoszómákra) bomlik. A 3-as ábrán a sejt központja a sejt két, egymással szembenfekvő végébe húzódik és a fonalak egy síkban helyezkednek el, majd a 4. ábrán hosszukban kettéhasadnak. Az 5. ábrán a fonalak a sejt központok irányában széthúzódnak, közben a sejt közepén beszűkül, befűződik. Az utolsó szakaszban a befűződés teljessé válik, az összeolvadó fonalak pedig újraelakítják a sejtmagokat. Az osztódás következtében egy sejtből kettő lett. A sejtszaporodás pontos ismeretének nagy gyakorlati jelentősége van, mert például a rákbetegség egyes sejtjei kóros elszaporodásában, elburjánzásában nyilvánul meg.

8. Velített szöveg:

A burzsoa tudomány csak az előbb bemutatott két sejtszaporodási formát ismerte el. E tanítás Virchow multszázadbeli tudóstól származik, aki azt állította, hogy a sejt csak sejtből keletkezhet. Mivel az első ősi sejtek eredete így megmagyarázhatatlan volt, ezzel azt is leszögezte, hogy a legelső sejtet isten teremtette meg. Ezt a reakciós, tudományellenes tant Lepasinszkája felfedezése zúzta szét.

9. Lepasinszkája a sejtek vizsgálatára olyan anyagot keresett, amelyen az élő sejtek fejlődése jól tanulmányozható. Erre igen megfelel a megtermékenyített tyúktojás. Virchow követői: a burzsoa tudósok azt tanították, hogy a tojásban csak a kis csirafolt, a népiesen „szemnek” nevezett rész élő, a tojás többi része (sárgája és fehérje) szerintük élettelen anyag, mely kizárólag a növekvő csirkeembrió táplálására szolgál. Figyeljük a képen feltüntetett fehér és sárga szikréteget, mert Lepasinszkája ezeken végezte kísérleteit.
10. A tojást már régóta vizsgálják a tudósok, de anyagát nem tudták a héj feltörése után életben tartani. Lepasinszkája egyik munkatársa gumiból és csillámlemezből készített burkot a tojáshéjon vágott lék borítására. Ezen át zavartalanul vizsgálhatják a keltetés során a tojásban végbemenő folyamatokat.
11. Ezt a csillámlemezt rászereleik a tojásra, majd a Lepasinszkája által szerkesztett készülékben helyezik el, melynek segítségével megvédik a tojást sérüléstől, kiszáradástól és lehűléstől. A felbontott tojás anyaga így már nem pusz-

tul el. Ilyen új eszközökkel dolgoztak Lepesinszkája és munkatársai.

12. Vetített szöveg:

Lepesinszkája a tojás szikjét vizsgálta, amelyet a virchow-i sejttan szerint csupán tartaléktápanyagnak tekintettek. Lepesinszkája bebizonyította, hogy nemcsak a csirából, sejtekből, hanem a szik szemcséiből, azaz sejtes szerkezetű fehérjéből is alakulnak ki sejtek, amelyek a fejlődő magzat testének alkotórészeivé válnak.

13. A szikgolyók erős nagyításban egyszerű, fénylő gömbnek látszanak a mikroszkóp látóterében, melyek a valóságban a milliméter századrészével mérhetők. Anyaguk egyneműnek látszik, semmiféle szerkezet, mag, fonalak, sejtközpont stb. nincsenek benne.

14. Lepesinszkája mikroszkóppal figyelte, mi történik a szikgolyók belsejében. A látottakat filmre is felvette. Kiderült, hogy a szerkezetnélküli, egynemű anyagú szikgolyó hamarosan változni kezd. A szikgolyóban először finom, másfél-óra múlva már tömörülő, durva nagyobb szemcsék jelennek meg. A nagy szemcsék összetapadnak és szemünk előtt alakul ki a sejtmag, amelyről 100 év óta azt mondták, hogy csak egy másik sejtmagból, az anyasejt magvából származhat. Fent a felvételek láthatók, alatta a vázlatos rajz.

15. Néhány óra múlva az új sejtmag változni kezd: felbomlik, fonalakra esik szét és lassanként megjelenik előttünk a már ismert fonalas sejtszótódás; a sejt megnyúlik, befűződik, a fonalak a sejt két végébe húzódnak — kialakul a két sejt.

16. Vetített szöveg:

Tehát bebizonyosodott, hogy amit Lepesinszkája előtt élettelen tápanyagnak véltek — élő anyag. E nemsejtes szerkezetű élő anyag részecskéiből, a szikgolyókból másfél nap alatt sejtek képződtek, a legfontosabb sejtalkatrész, a sejtmag kialakulásával. Az anyag élő voltát bizonyítja az is, hogy az új sejt szaporodik.

17. Lepesinszkája kísérleteit többféle élőlényen megismételte. Így például édesvízi hidrával is végzett kísérleteket. Az édesvízi hidra igen egyszerű szervezetű állat, teste két sejtrétegből áll. Belének csak egyetlen, felső nyílása van, s ezért tömlősbélűnek nevezik.

18. A néhány milliméter nagyságú hidrákat Lepesinszkája mozsárban összezúzta, a pépből eltávolította az épen maradt sejteket és az ép sejtmagokat. Az egynemű sejtes szerkezet

nélküli anyag szürkületéből egy cseppet kivett és mikroszkóp alatt vizsgálta.

19. Megfelelő tápanyagok hozzáadása után megindul a fejlődés. Néhány óra alatt előáll a szemcsézettség, mely végül sejtmagot formál. Az egynemű anyagban finom, majd durvább szemcsék mutatkoznak, melyek tömörülve kialakítják a sejtmagot. Itt is bebizonyosodik a reakciós tudósok veresége, hiszen az élettelennek hitt protoplazma csepp előttünk változik át bonyolult szerkezetű, sejtmaggal rendelkező sejté.
20. Lepasinszkája és kutatótársai filmfelvételeket készítettek a hidrasejt élő, összezúzott anyagból való kialakulásáról. Felső képünkön a film kockái által rögzített fejlődési szakaszokat, az alsó kép pedig ennek vázlatát mutatja. A legelső képen még csak kialakuló, szerkezet nélküli golyócska látható. E golyócskákban kis hólyagok fejlődnek, melyek mindegyikében megjelenik a sejtmag. Tehát itt az élő anyag egy cseppjéből egymásután több sejt bimbózik ki.
21. Ezután már szederalakú sejtcsoportokat látunk, melyek a sejtek osztódásával jöttek létre; a legelső sorban pedig a szederalakú sejtcsoport növekedését figyelhetjük meg. Egy nap alatt egyetlen protoplazmatikus golyóból 20—25 sejtből álló csoport alakul ki.
22. **Vetített szöveg:**
Az élőanyagból álló, de sejt szerkezetet nem tartalmazó folyadék — amit a hidra testének zúzatából nyert Lepasinszkája, a tojáskísérlethez hasonlóan — fejlődési folyamaton ment keresztül.
23. Az egész szovjet nép büszkén tekint Lepasinszkája felfedezésére, mely nagy lépéssel vitte előre a tudományt. Előadásokon ismertetik a dolgozókkal a tudomány új eredményét.
24. Lepasinszkája megfeszített tudományos munkája mellett is kapcsolatot tart a dolgozókkal és számos ismeretterjesztő előadást tart. A szovjet dolgozók hatalmas tömegei látogatják előadásait. A képen a Moszkvai Műszaki Múzeumban tart előadást felfedezéséről.
25. Lepasinszkája úttörő munkásságának igen nagy a hatása a nemzetközi tudományos életre. Hazánkban Törő Imre Kossuth-díjas akadémikus a sejttan területén elért jelentős eredményeivel a Lepasinszkája által megnyitott új úton halad előre.
26. **Vetített szöveg:**
Törő akadémikus a sejtosztódás eddig ismert alakjain kívül felfedezte a sejtszaporodás formáit. Ezzel a sejtek tanulmá-

nyozásának új fejezetét nyitotta meg. A reakciós sejttan azt tanítja, hogy sejt csak sejtől keletkezhet, osztódásos szaporodás útján. Lepesinszkája bebizonyította, hogy sejt a nem sejtes élő anyagból is keletkezik; Törő felfedezésének pedig az a jelentősége, hogy bebizonyította: a már meglévő sejt nem kizárólag osztódás útján szaporodik.

27. Törő akadémikus a csecsemőmirigy szövetét vizsgálva jutott felfedezéséhez. A csecsemőmirigy a mellkasban, a nyak alatt van. Kb. 14 éves korig működik, azután elsorvad. E mirigynek a gyermek fejlődésében van fontos szerepe. Ilyen csecsemőmirigy minden emlősállatnak van. Ha a szervek szövetét élve akarják vizsgálni, különleges körülmények között tartják és táplálják. Tápanyagokat folyadék formájában állítanak elő, ezt folyékony táptalajnak nevezik. A táptalajban a szövet sejtjei folytatják életműködésüket, szaporodnak, egyszóval: tenyésznek.
28. A csecsemőmirigy szövettenyésztésében Törő Imre megfigyelte, hogy a szövetből nagy sejtek vándorolnak ki a táptalajba, sok apróbb sejt kíséretében. Ezeknek az apró sejteknek keletkezését eddig nem tudták megmagyarázni.
29. Hosszú kísérletek folyamán sok filmfelvétel segítségével sikerült megállapítani, hogy eddig nem ismert sejtszaporodási móddal állunk szemben: a nagy sejtek kilökik testükből a kis sejteket.
Az anyasejt testében szemcsézetség keletkezik. Plazma tömörül köréje és az anyasejt teste megnyúlik.
30. Az új sejt formát ölt. Az anyasejt plazmájából, a sejttest anyagából származó test kilép az anyasejtből, mely utána összezárul, az új sejt viszont eltávolodik és megkezdí önálló életét. — Törő akadémikus ezzel bebizonyította, hogy nemcsak kettéoszlással szaporodhatnak sejtek, hanem az itt látható — ahogy ezt Törő akadémikus elnevezte — sejtshüléssel is.
31. Törő által felfedezett másik sejtszaporodási típus különböző szakaszait látjuk. Először vízcseppszerű hólyag keletkezik a protoplazmában, majd ebben a hólyagban az új sejtmag anyaga felhalmozódik. Ezután a sejtmag anyaga szilárdabban tömörül és lefűződéssel leválik az új sejt. Alul a sejtszaporodás ezen új formájának vázlatát látjuk. A baloldali sejtből kialakul a vízcseppszerű üreg; a középső képen sejtmag anyag válik ki, amely szemcsézett lesz, majd mindjobban elkülönül és végül lefűződik a sejt testéről. Tehát új sejtmag képződik a sejt plazmájából.

Ez a megfigyelés megdönti a reakciós tudósoknak azt az állítását, hogy a sejtmagban vannak az öröklődő tulajdonságok székhelyei. A meglévő sejtmagtól függetlenül kialakult sejt ugyanúgy örökít, mint az anyasejt és ugyanolyan életképes is.

32. E vázlatos ábrán Törő akadémikus felfedezéseit foglaljuk össze. A felső képen a lefűződés módját látjuk, az alsó képen pedig a sejtszülés módjának három állomását.

33. Vetített szöveg:

Törő akadémikus kutatási eredményei alátámasztják Lepesinszkája felfedezéseit, bebizonyítva, hogy az új sejt kialakulása nincs meglévő sejtmaghoz kötve.

A materialista tudomány nem ismeri el, hogy a megismerésnek végső határa lenne. Amit még ma nem ismerünk, arra szorgos kutatás holnap fényt deríthet. Ebből kiindulva zúztá szét Lepesinszkája és Törő felfedezése a reakcióssá vált virchow-i sejtelméletet.

